

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA
úsek inšpekčnej činnosti
Staré grunty 52, 841 04 Bratislava

Stav predprimárneho vzdelávania v materských školách v školskom roku 2015/2016 v SR

Stav predprimárneho vzdelávania bol monitorovaný v **53 materských školách**, ktoré boli zaradené do pilotnej fázy zavádzania štátneho vzdelávacieho programu (ŠVP) do pedagogickej praxe (pilotné MŠ). Tematická inšpekcia¹ (TI) bola vykonaná v 48 štátnych, 4 súkromných a 1 cirkevnej škole. S vyučovacím jazykom slovenským bolo 50 škôl, s vyučovacím jazykom maďarským 2, s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským 1 škola. V **132** triedach bolo zaradených **2 952** detí, z toho bolo 62 s odloženým plnením povinnej školskej dochádzky a 8 detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Predprimárne vzdelávané boli **285** učiteľmi, z toho 13 a 1 asistent učiteľa nespĺňali kvalifikačné predpoklady na výkon pedagogickej činnosti v MŠ. Podmienky na výkon vedúceho pedagogického zamestnanca nespĺňal 1 zástupca riaditeľa². Predprimárne vzdelávanie bolo poldennou výchovou a vzdelávaním (V a V) zabezpečené v 1 triede *Trenčianskeho* a *Žilinského* kraja. V *Košickom kraji*³ bol overovaný podnet poukazujúci na nedostatky vo výchovno-vzdelávacom procese a neadekvátne správanie sa riaditeľa voči deťom, čo sa počas TI nepreukázalo. Zdrojom informácií boli výsledky **117** hospitácií súvislej dopoludňajšej činnosti⁴, rozhovor s pedagogickými zamestnancami, fyzická prehliadka interiéru a exteriéru MŠ, školský vzdelávací program – pracovná/finálna verzia (ŠkVP) a nahliadanie do dokumentácie kontrolovaných škôl⁵.

Pre zrealizovanie *obsahu* výchovno-vzdelávacej činnosti (VVČ), ktorý súvisel so/s ŠVP/ŠkVP (95,94 %) vytvorili učitelia celkovo vhodné *podmienky* (86,54 %). *Oboznámili* deti s činnosťami (78,42 %), s tým čo sa od nich vyžaduje a očakáva. *Diferencovaníu*⁶ učebných problémov a z nich vyplývajúcich úloh vzhľadom na výchovno-vzdelávacie potreby, dosiahnutú úroveň a rozvojový potenciál detí nevenovali prílišnú pozornosť (52,99 %). Rešpektovali *individuálne tempo detí* a čiastočne rozdiely v ich schopnostiach (72,06 %) podporovaním ich úsilia s prispôsobovaním času na riešenie úloh. Aplikovali rôzne stratégie, metódy a učebné postupy iniciovaním ich záujmu a *angažovania sa* v skupinových alebo párových zoskupeniach. Napomáhali tak vyjadrovaniu *vlastných myšlienok* (82,48 %), *spolupráci* a vzájomnej pomoci detí s rešpektovaním individuálnych odlišností (84,62 %). Prispeli k tomu aj činnosti, ktoré vyžadovali od detí *získavanie informácií* z rôznych zdrojov (75,65 %) a *využívanie digitálnych technológií* (75 %). Učitelia vytvorili deťom priestor na *zážitkové/skúsenostné učenie sa*⁷ (84,83 %) a spontánne hry.

¹ výkon školskej inšpekcie bol ukončený pred schválením finálnej verzie ŠVP

² MŠ, Cabanova 44, Bratislava

³ MŠ, Lorinčík 15, Košice: počas inšpekčného výkonu boli vzhľadom na podnet v jednej triede vykonané 2 hospitácie

⁴ *priklad vhodnej/dobrej praxe*: MŠ, Hviezdoslavova 1, Ivanka pri Dunaji; SMŠ Lienka, Ul. J. Letricha 2, Martin: veľmi dobrý stav predprimárneho vzdelávania

⁵ SMŠ Lienka, Ul. J. Letricha 2, Martin: v školskom a organizačnom poriadku nebola konkrétne definovaná pozícia a účasť na V a V nepedagogického zamestnanca, ktorý od 01. 10. 2015 medzi školou, zákonnými zástupcami a ich 2 deťmi (Island a Nový Zéland) priebežne zabezpečoval komunikáciu v anglickom jazyku a pomocné práce, súvisiace s dozorom detí za prítomnosti pedagogického zamestnanca

⁶ SMŠ, Mukačevská 1, Prešov: 1 učiteľ výrazne prispôboval činnosti edukačným potrebám jednotlivých skupín vytvorených na základe predpokladov detí, čo malo pozitívny dopad na zvládnutie učebných zadaní

⁷ napr. sadenie vrátene klíčenia a starostlivosť o rastliny, vývoj larvy motýľa, separovaný zber, pokusy s prírodninami, pozorovania s mikroskopom, experimenty
priklad vhodnej/dobrej praxe: MŠ, Cabanova 44, Bratislava

V procese V a V využívali širšie spektrum *didaktických* vrátane kompenzačných *pomôcok*⁸ (87,61 %). Deti, pokiaľ mali možnosť, selektovali známe od neznámeho, vyhľadávali nové fakty, porovnávali javy, situácie z virtuálneho a reálneho života. *Digitálnu gramotnosť* preukázali samostatným ovládaním aplikácií na interaktívnej tabuli, pri manipulovaní s jej perom i perom hovoriacej cvičebnice, programovaním digitálnych hračiek. Tvorivé a originálne boli v aktivite Animuj svoj svet⁹. Vzhľadom na lokálne podmienky niektorých MŠ¹⁰ získavali deti poznatky priamo v prírode alebo na reálnych miestach súvisiacich s históriou. Pozorované opísali, zdôvodňovali a vyvodzovali závery. Učitelia vytvárali situácie pre nadobúdanie a využívanie *základných pravidiel* (93,16 %) a *postupov* (85,68 %) deťmi, čím ich podporovali v zodpovednosti za svoje konanie a počínanie skupiny. Štandardne na vychádzkach zabezpečovali deťom reflexné prvky¹¹ a zdôrazňovali zmysel pravidla „vidieť a byť videný“. Objasňovaním významu a individuálnym prístupom napomáhali deťom v samostatnosti a správnosti úkonov *sebaobsluhy* (94,23 %). Podporovali rozvoj ich *grafomotorických zručností* najmä pracovnými listami a voľným kreslením (78,21 %). Nie vždy dbali na vhodnú materiálnu ponuku¹², na vhodné/správne držanie tela a nástroja na vedenie/zaznamenanie grafickej stopy v rôznych postojoch a polohách deťmi, čo malo dopad na aplikovanie príslušných techník a konkrétnych pohybov jemnej motoriky¹³. Deti zaznamenali požadovaný tvar, grafickú stopu viedli v ľavopravom smere a fiktívnym písmom komunikovali poznatky a emócie. Členili slová na slabiky a určovali ich počet, rozoznávali začiatočnú aj poslednú hlásku, identifikovali písmená v texte, svojom mene. Tlačeným písmom zväčša päť- až šesťročné deti označili výsledok výtvarnej tvorby. Obťahovaním a opísaním makiet grafém, číslíc, piktogramov s využívaním špecifických metód napomáhali učitelia *predčitateľskej gramotnosti*¹⁴ a tiež nebojácnemu *komunikovaniu* detí. Vlastným jazykovým vzorom prispievali k nadobúdaniu základov, ovládaniu a používaniu spisovnej podoby štátneho a materinského jazyka (88,68 %). V lokalitách so silným vplyvom nárečia vhodne navádzali deti k používaniu správnych slovenských slov a ich spojení. Na národnostne zmiešanom území Banskobystrického a Nitrianskeho kraja zväčša prepájali maďarský jazyk so slovenským. Deti sa plynule dorozumievali, reprodukovali piesne a básne v oboch jazykoch. Nižšia znalosť štátneho jazyka detí Nitrianskeho kraja z bilingválneho rodinného prostredia v triede s vyučovacím jazykom slovenským sa prejavila v slabšej orientácii v obsahovom význame slov, rozsahu slovnej zásoby a spisovnej výslovnosti. Vzhľadom na jazykovú bariéru rómske deti v Prešovskom kraji¹⁵ značnej časti pojmov nerozumeli. Učitelia *kládli* deťom *otázky* (81,41 %), *zadávali úlohy s viacerými možnosťami riešenia* (71,98 %), využívali ich *nesprávne odpovede* smerujúce k optimálnym postupom (71,55 %) a vytvárali im *príležitosti na tvorivé*¹⁶ sebarealizovanie sa s *uplatnením*

⁸ SMŠ Slimáčik, M. Turkovej 22, Trenčín: nadštandardne vybavená telocvičňa náčiním a náradím

⁹ SMŠ, Mukačevská 1, Prešov

¹⁰ MŠ, Školská 78, Lovinobaňa; ZŠ s MŠ K. Rapoša, Pionierska 4, Brezno; MŠ, Profesora Sáru 3, Banská Bystrica; ZŠ s MŠ F. Couburga, Svätý Anton 47

¹¹ vesty, pásky

¹² napr. fixka, polámaný pastel, malé formáty papiera, predtlačené obrázky

¹³ ZŠ s MŠ – Alapiskola és Óvoda, Šarovce 426, MŠ; Námestie Gy. Széchényiho 3, Nové Zámky: slabá stimulácia detí k dodržiavaniu správnej telesnej schémy a polohy pri kreslení a maľovaní, absencia prípravných cvičení a nízka pozornosť venovaná grafickým tvarom

¹⁴ *príklad vhodnej/dobrej praxe*: MŠ, Hviezdoslavova 1, Ivanka pri Dunaji: využívanie hlasného čítania, orientácie na mape sveta, tvorba pojmovej mapy a pod.

¹⁵ MŠ, Hlinné 76

¹⁶ Častým javom pri rozvíjaní kognitívnych kompetencií detí v Nitrianskom kraji bolo nevyužitie ich tvorivého potenciálu zaradovaním jednoduchých úloh, ktoré im neumožňovali vyjadriť vlastné predstavy (maľovanky, využitie spotrebného a kresliaceho materiálu podľa presne predložených vzorov vytvorených učiteľmi, zatvorené otázky smerujúce len k súhlasným jednoslovným odpovediam), čo ich obmedzovalo v kreativite.

získaných *poznatkov, spôsobilostí, hodnôt a postojov* (86,97 %). Diskutovali s deťmi o dôsledkoch ich rozhodnutí, o vhodnosti správania sa v konkrétnych situáciách jedincov i skupiny, o ich predstavách a názoroch. Napomáhali ich poznaniu v oblasti zdravého životného štýlu a ochrany prírody. Učiteľia ojedinele umožnili deťom uplatniť *technickú gramotnosť* zostavovaním novotvarov, opisom ich technologického postupu a overovaním pravdivosti poznatkov/tvrdení. Deti triedili obrázky i reálne predmety, rovinné a priestorové útvary podľa stanovených kritérií, určovali ich počty, počítali v numerickej postupnosti, skladali časti do celku, porovnávali tvary a veľkosti, riešili labyrinty, čo výrazne napomáhalo rozvíjaniu ich *matematickej gramotnosti*. Argumentačne odpovedali na podporné i hypotetické otázky¹⁷. Učiteľia podporovali vhodné/správne uplatnenie základnej *lokomócie* deťmi (86,32 %) a iniciovali ich primerane, účelne sa *pohybovať* v rôznorodých prostrediach (92,95 %), čím skvalitňovali ich psychomotorické kompetencie. Niektorí dôsledným uplatňovaním rôznych zostáv zdravotných cvičení, aj s náčiním, s vyváženou relaxáciou umocňovali ich fyziologický účinok. Počas dopoludnia aj viackrát zaraďovali telovýchovné chvíľky, pohybové a kruhové hry. Deti reagovali na pohybový vzor učiteľa a dieťaťa, telovýchovnú terminológiu, zvukové a vizuálne signály. Kultivovane v udávanom rytme sa pohybovali v rôznych organizačných útvaroch. Bezproblémovo a podľa pokynu menili polohy a postoje, ovládali náčine, odrážadlá, približovadlá¹⁸ a rešpektovali dohodnuté pravidlá. Učiteľia zväčša využívali *spätnú väzbu* na overenie nadobúdaných a už získaných skúseností deťmi (80,98 %). Overovali, či deti rozumejú požiadavkám, ako ich zvládajú a podľa potreby im individuálne napomáhali prekonávať prekážky. Využívali *priebežné* (89,10 %) i *záverečné* (67,09 %) *hodnotenie* a niektorí vytvorili deťom priestor na *hodnotenie* činnosti, spoluhráčov, sebaaprezentovanie sa a *sebahodnotenie* (52,80 %). Zlepšenie si vyžaduje adresnosť záverečného hodnotenia vzhľadom na to, že učiteľia venovali menej pozornosti výkonom a výsledkom činností detí, dodržiavaniu dohodnutých pravidiel, ako ich správaniu sa. Vlastným konaním a prívetivosťou prispievali k *pokojnej atmosfére* v triede (90,38 %). Deti ojedinelé názorové a záujmové nedorozumenia vyriešili samostatne a slušne. Ak nemali možnosť reflektovať svoje názory a postoje, prejavilo sa to na ich aktivite, koncentrácii, spokojnosti a sebadôvere. Účinné upevňovanie sociálnych vzťahov a stimulácia k činnosti učiteľmi vplývali na ich osobnostný rozvoj. Vyskytli sa aj učiteľia, ktorí obmedzovali aktivitu, rozhodovanie sa a trpezlivosť detí vlastnou dominantnosťou a hotovými poznatkami vo frontálne organizovaných činnostiach. Podsúvali im riešenia úloh, čím obmedzovali ich nápaditosť a fantáziu. Neumožňovali im samostatne narábať s rôznymi informačnými zdrojmi a digitálnymi technológiami napriek tomu, že učebná situácia to umožňovala. Deti tak boli pasívnymi prijímateľmi informácií s postupnou stratou záujmu. Rovnaká náročnosť požiadaviek učiteľov, aj v triedach s heterogénnym zložením detí, tiež neprispela k ich spontánnemu spolupodielaniu sa na riešení a dosiahnutí učebných zadaní. Pevne stanovený čas realizácie jednotlivých organizačných foriem v 2 MŠ Banskobystrického kraja¹⁹ nevytváral dostatočný priestor najmä na realizáciu hier. Obmedzené tým bolo uspokojenie hrových potrieb a individuálnych záujmov detí.

Pozitívne zistenia

- podporovanie dodržiavania pravidiel deťmi
- iniciovanie aktívneho pohybovania sa detí

Negatívne zistenia

- dominancia učiteľov v procese výchovy a vzdelávania

¹⁷ Košický a Nitriansky kraj: napr. Čo urobíš ako prvé?, Ako budeš postupovať?, S kým sa budeš radiť, spolupracovať?, Ako si na to prišiel?, Porozmýšľaj, prečo sa ti to nepodarilo?, Prečo je to tak?, Čo by sa stalo keby?, Ako by sa to dalo zmeniť?

¹⁸ bicykel, trojkolka, kolobežka, chodúle

¹⁹ MŠ, Lovčica – Trubín 234; ZŠ s MŠ F. Couburga, Svätý Anton 47

- napomáhanie zautomatizovanej sebaobsluhy detí
- vytváranie priaznivej atmosféry v triedach

Stav predprimárneho vzdelávania (81,18 %) v 53 pilotných MŠ je porovnateľný so stavom a úrovňou výchovy a vzdelávania (79,35 %)²⁰ v 125 kontrolovaných školách, v ktorých bolo počas výkonu komplexnej inšpekcie zrealizovaných 378 hospitácií.

Závery

Predprimárne vzdelávanie v 132 triedach 53 pilotných MŠ zabezpečovali pedagogickí zamestnanci spĺňajúci kvalifikačné predpoklady na výkon pedagogickej činnosti v MŠ (94,78 %) a podmienky na výkon vedúceho pedagogického zamestnanca, okrem jedného zástupcu riaditeľa. Vychovávali a vzdelávali 2 952 detí, z toho 62 s odloženým plnením povinnej školskej dochádzky a 8 detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Rešpektovali špecifiká školy a individualitu detí vytváraním príležitostí na ich záujmové seberealizovanie sa. Nadobúdanie a skvalitňovanie základov kľúčových kompetencií (81,18 %) podporovali variabilnými a tematicky na seba nadväzujúcimi učebnými situáciami. Využívaním rôznych výučbových stratégií a didaktických pomôcok stimulovali ich záujem, aktivitu, plnenie i dosiahnutie zadania. Podporovali samostatnosť, sebavedomie, spoluprácu, rozhodovanie sa, zodpovednosť, tvorivosť a užívateľské zručnosti detí zážitkovým a skúsenostným učením sa, okrem učiteľov, ktorí striktné dominovali a trvali na vlastných názoroch, postojoch, postupoch a riešení. Očakáva sa intenzívnejšie prispôsobovanie úloh výkonovej, rozvojovej úrovni a momentálnym dispozíciám detí. Učitelia monitorovali priebeh učebnej situácie, overovali, ako deti chápu a využívajú nadobudnuté poznatky. Žiaduca je konkretizácia úspechu výkonu, napredovania a podpory (menej zdatných) detí v záverečnom hodnotení. Práve tak umožnenie deťom vyjadriť sa k činnostiam, výkonom a skutkom spoluhráčov i seba samého. Vlastným konaním, partnerským vzťahom s deťmi a spoločne dohodnutými pravidlami vytvárali učitelia priaznivú učebnú klímu. Deti zväčša spolupracovali pri vytváraní učebného prostredia, udržiavaní poriadku a bezproblémovo manipulovali s učebnými pomôckami. Dodržiavali pravidlá spoločensky prijateľného správania sa a vzájomného spolužitia. Vzhľadom na obsah realizovaných činností primerane využívali získané a vlastné skúsenosti, adekvátne pohybovo a komunikatívne reagovali. Ak mali vytvorené príležitosti preukázali primerane ich schopnostiam digitálnu, grafomotorickú, predčitateľskú, matematickú i technickú gramotnosť. Taktiež kreativitu v riešení učebných problémov viacerými spôsobmi riešení, pri experimentovaní, objavovaní súvislostí medzi javmi.

V porovnaní s výsledkami komplexnej inšpekcie je možné konštatovať, že vo vyučovaní učiteľov pilotných materských škôl nenastali výraznejšie zmeny pri zavádzaní štátneho vzdelávacieho programu do pedagogickej praxe²¹.

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

²⁰ dobrá úroveň: 76 % – 89 %

²¹ *komplexná inšpekcia*: učitelia uskutočňovali priamou výchovno-vzdelávacou činnosťou školský vzdelávací program vypracovaný v súlade so Štátnym vzdelávacím programom pre predprimárne vzdelávanie – ISCED 0 *tematická inšpekcia*: učitelia pilotných materských škôl uskutočňovali výučbu podľa Štátneho vzdelávacieho programu pre predprimárne vzdelávanie v materských školách

- prispôsobenie činností výchovno-vzdelávacím potrebám, výkonovému a rozvojovému potenciálu a momentálnym dispozíciám detí
- vytváranie priestoru deťom na uplatnenie hodnotiacich a sebahodnotiacich spôsobilostí

Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

Štátna školská inšpekcia vzhľadom na odstránenie zistených nedostatkov uplatnila:

- 93 odporúčaní²², ktoré smerovali najmä k diferencovaniu učebných problémov a z nich vyplývajúcich úloh vzhľadom na osobitosti a individualitu dieťaťa, k podporovaniu hodnotiacich a sebahodnotiacich spôsobilostí detí
- riaditeľom uložila prijať opatrenia k:
 - vydaniu ŠkVP bez prerokovania v rade školy a k nevedeniu pedagogickej dokumentácie v maďarskom jazyku v škole *Nitranskeho kraja*²³
 - prekročeniu počtu zaradených detí v triede *Prešovského kraja*²⁴
 - nevypracovaniu ŠkVP v súlade so školským zákonom a k nezabezpečeniu predprimárneho vzdelávania v triede s celodennou výchovou a vzdelávaním zmenným striedaním sa dvoch učiteľov v *Trnavskom kraji*²⁵
- riaditelia 2 škôl *Košického kraja*²⁶ prijali 4 opatrenia týkajúce sa vedenia príslušnej dokumentácie a dodržania zákonom stanoveného počtu detí v triede

Zriadovatelia boli **upozornení** na:

- ohrozenie zdravia a bezpečnosti detí plesnivými stenami v interiéri a opadávacou omietkou budovy školy *Nitranskeho kraja*²⁷
- nezabezpečenie príslušného počtu učiteľov vzhľadom na počet detí a tried v 2 MŠ *Prešovského kraja*²⁸

Odporúčania a podnety

Riaditeľom škôl

- zamerať systematickú kontrolnú činnosť na to, ako učiteľia:

²² Školské inšpekčné centrum: Bratislava – 5, Banská Bystrica – 9, Košice – 3, Nitra – 14, Prešov – 18, Trenčín – 21, Trnava – 11, Žilina – 12

²³ ZŠ s MŠ – Alapiskola és Óvoda, Šarovce 426: vydanie ŠkVP bez prerokovania v rade školy, pedagogická dokumentácia bola vedená len v štátnom jazyku

²⁴ MŠ, Medzany 104

²⁵ MŠ, M. Nešpora 1365, Šaštín –Stráže: v 1 triede 4 – 5-ročných detí bola V a V detí zabezpečovaná 1 učiteľom. Na popoludňajšiu činnosť boli deti počas celého školského roka rozdeľované do ďalších 2 tried napriek tomu, že škola deklarovala v interných dokumentoch celodennú formu organizácie V a V vo všetkých triedach. Analýzou ŠkVP bolo zistené, že neobsahoval žiadne informácie o podmienkach na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri V a V.

²⁶ MŠ, Lorinčík 15, Košice: neboli predložené triedna kniha, záznamy z rokovania pedagogickej rady a iných porád, ročný plán kontrolnej činnosti školy

MŠ, Krásnovce 86: prekročenie počtu zaradených detí v triede troj- až šesťročných detí (bolo ich 25)

²⁷ Obec Šarovce

²⁸ Obec Medzany; Hlinné

MŠ, Medzany 104: riaditeľ prijal do 1 triedy 40 detí, ktoré boli vychovávané a vzdelávané 2 učiteľmi. Po ich rozdelení do 2 tried požiadal zriadovateľa o zabezpečenie ďalších učiteľov. Zriadovateľ prijal 4 zamestnancov z úradu práce, len 1 spĺňal kvalifikačné predpoklady na výkon pedagogickej činnosti v MŠ a nepredložil regionálnemu úradu verejného zdravotníctva prevádzkový poriadok.

MŠ Hlinné 76: v 3 triedach bolo predprimárne vzdelávaných 61 detí len 3 učiteľmi. Deti z 2. triedy boli pravidelne rozdeľované do ostatných tried, v ktorých učiteľia zastupovali chýbajúcich kolegov.

- rešpektujú prispôsobovaním činností výchovno-vzdelávacie potreby, výkonový a rozvojový potenciál a momentálne dispozície detí
- umožňujú deťom vyjadriť hodnotiace a sebahodnotiace názory, postoje
- konkretizujú kladný výsledok dieťaťa v činnosti a motivujú menej úspešné dieťa alebo dieťa, ktoré nesplnilo učebné zadanie

Metodicko-pedagogickému centru

- zamerať kontinuálne vzdelávanie na praktickú aplikáciu vzdelávacích štandardov jednotlivých vzdelávacích oblastí štátneho vzdelávacieho programu v priamej výchovno-vzdelávacej činnosti učiteľmi

Zriadovateľom

- zabezpečiť v spolupráci s riaditeľom vzhľadom na počet tried a detí príslušný počet učiteľov